

Regeringens proposition

1978/79: 217

om bildande av nationalparker i Skuleskogen och Tiveden;

beslutad den 20 april 1979.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga det förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLA ULLSTEN

ERIC ENLUND

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att riksdagen fattar principbeslut om att vissa centrala delar av Skuleskogen och Tiveden avsätts till nationalparker.

JORDBRUKSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1979-04-20

Närvarande: statsministern Ullsten, ordförande, och statsråden Sven Romanus, Wikström, Friggebo, Wirtén, Rodhe, Wahlberg, Hansson, Enlund, Lindahl, De Geer, Blix, Cars, Gabriel Romanus, Tham, Bondestam

Föredragande: statsrådet Enlund

Proposition om bildande av nationalparker i Skuleskogen och Tiveden

---

Inledning

I skrivelser den 16 maj 1978 har statens naturvårdsverk hemställt att regeringen föreslår riksdagen att dels fatta principbeslut om bildande av nationalparker i Skuleskogen och Tiveden, dels anvisa medel för överföring av marken i statens ägo.

Efter remiss har yttranden över skrivelsen om nationalpark i Skuleskogen avgetts av lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, Sveriges lantbruksuniversitet, domänverket, länsstyrelsen i Västernorrlands län, Kramfors och Örnsköldsviks kommuner, Lantbrukarnas riksförbund, Svenska naturskyddsföreningen och Norrlands Skogsägares Cellulosaaktiebolag (Ncb). Lantbruksstyrelsen har bifogat yttrande från lantbruksnämnden i Västernorrlands län. Skogsstyrelsen har bifogat yttrande från skogsvårdsstyrelsen i Västernorrlands län. Svenska naturskyddsföreningen har åberopat synpunkter från Västernorrlands naturvårdsförbund och de lokala kretsarna i Kramfors och Örnsköldsvik.

Likaledes efter remiss har yttranden över skrivelsen om nationalpark i Tiveden avgetts av lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, Sveriges lantbruksuniversitet, domänverket, länsstyrelserna i Skaraborgs och Örebro län, Karlsborgs, Laxå och Askersunds kommuner, Svenska naturskyddsföreningen och Munksjö AB. Lantbruksstyrelsen har bifogat yttranden från lantbruksnämnderna i Skaraborgs och Örebro län. Skogsstyrelsen har bifogat yttranden från skogsvårdsstyrelserna i Skaraborgs och Örebro län. Svenska naturskyddsföreningen har bifogat yttrande från Skaraborgs läns naturskyddsförening.

Naturvårdsverkets framställningar

Angående Skuleskogen anför naturvårdsverket bl. a. följande. Skuleskogen är ett milsvitt, höglänt, bygdeskiljande skogs- och bergsområde beläget mellan väg E 4 och havet nordost om Skulebergets naturreservat. Att för framtiden bevara en representativ del av detta område har under lång tid varit ett stort intresse för naturvården. Ett flertal inventeringar av området har genomförts. I en rapport från skogshögskolan år 1977 har ett kärnområde om ca 2 600 ha föreslagits bli nationalpark. För större delen av detta centrala område har länsstyrelsen år 1969 meddelat förordnande om skydd för landskapsbilden enligt 19 § naturvårdslagen. År 1974 kompletterades detta med ett förordnande om interimistiskt naturreservat enligt 11 § naturvårdslagen. Detta har förlängts och gäller nu t. o. m. utgången av år 1979.

Det redovisade förslaget till avgränsning av en blivande nationalpark omfattar en landareal av 2 460 ha, varav 900 ha är produktiv skogsmark och återstoden huvudsakligen bergimpediment. Virkesförrådet på den produktiva marken uppgår till 129 000 skogskubikmeter (m^3 sk) vilket motsvarar 144 m^3 sk per ha produktiv skogsmark. Den största markägaren inom området är Ncb med ca 1 700 ha, motsvarande 69 % av arealen. I övrigt äger enskilda ca 410 ha eller 17 %, uppdelat på 12 brukningsenheter. Ingen av dessa har mer än 10 % av sin produktiva skogsmark inom området. Återstoden, ca 350 ha, är numera i statens ägo genom förvärv av lantbruksnämnden och naturvårdsverket. Områdets marknadsvärde uppskattas av länsstyrelsen till ca 10 milj. kr.

Inom den aktuella delen av Skuleskogen finns vissa urskogsrester med över 500 år gamla träd. Skogen i övrigt består till ca 80 % av träd som är mellan 60 och 120 år gamla. Den domineras av gran och har uppkommit genom självföryngring efter 1800-talets dimensionshuggningar och har nu nått ett naturskogsstadium, vars motsvarighet saknas i länet. Enligt naturvårdsverket skulle inom överblickbar framtid ett urskogsstadium kunna uppnås inom huvuddelen av det utvalda området.

Naturvårdsverket redovisar också värden av geologisk, botanisk, zoologisk och kulturhistorisk art. För friluftslivet erbjuder området såväl sommar som vinter ovanligt goda möjligheter till rika upplevelser. Enligt naturvårdsverket finns det en sällsynt koncentration av naturvårdsvärden inom detta ändock förhållandevis begränsade område.

Vad angår Tiveden anför naturvårdsverket bl. a. följande. Tiveden var länge en stor vildmark i gränslandet mellan Göta och Svea riken. Den omfattade 100 000 ha mellan sjöarna Skagern och Vättern. Senare bröts bygd i området och det uppstod en omfattande järnhantering baserad på den rikliga tillgången på skog. Kolning, svedjning och bete ledde emellertid till skövling av skogarna utom i de mest otillgängliga delarna. En övergång till ordnat skogsbruk skedde i mitten av 1800-

talet. Järnbruken ersattes då av skogsindustrierna vilka var inriktade på grova träd för timmerproduktion. En del av dessa skogar är ännu orörda av vår tids slutavverkningar och har utvecklats till naturskogar som tillsammans med urskogsrester nu bildar ett för södra Sverige till sin storlek unikt vildmarksområde om ca 1 500 ha. Detta kärnområde brukar kallas Görtiven. I dag ägs marken i området av staten, ca 950 ha i Örebro län, och Munksjö AB, ca 550 ha i Skaraborgs län. I den fysiska riksplaneringen är området upptaget som riksintresse dels för den vetenskapliga och kulturella naturvärden, dels för friluftslivet. Görtiven ingår i det primära rekreatiomsområdet Tiveden.

Ett större område inom Tiveden har under tiden 1969—1974 varit föremål för en mycket omfattande utredningsverksamhet genom den s. k. Tivedskommittén, sammansatt av bl. a. representanter för berörda länsstyrelser och kommuner. I kommitténs slutrapport år 1974 presenterades en idéskiss till utnyttjandet av centrala Tiveden med bl. a. förslag till åtgärder för naturvård och friluftsliv. Bl. a. föreslogs att Görtiven skulle avsättas som naturreservat eller nationalpark. I samband med anmälan från Munksjö AB om byggande av skogsbilvägar förordnade länsstyrelsen i Skaraborgs län hösten 1977 om interimistiskt skydd enligt 11 § naturvårdslagen för bolagets del av området. Det i Örebro län belägna delområdet, som i sin helhet förvaltas av domänverket, har alltsedan Tivedskommitténs arbete påbörjades varit undantaget från skogliga åtgärder.

Under år 1975 bildades en samrådsgrupp för planering av Tiveden med representanter för Askersunds, Karlsborgs och Laxå kommuner för att fortsätta och fullfölja Tivedskommitténs arbete. Denna grupp skall genom generalplanering klarlägga markanvändningen i Tiveden. Gruppen har framhållit att Görtivenområdet allt tydligare framstått som ett delområde av alldeles speciellt intresse. Det är ett unikt område med för såväl den vetenskapliga naturvärden som för det rörliga friluftslivet enastående värden, som det är helt nödvändigt att bevara för framtiden. Eftersom markägarna under de senaste åren ställt allt mer skärpta krav på att få avverka skog i Görtiven är det enligt gruppen nödvändigt att snarast säkerställa området för naturvårdsändamål.

Naturvårdsverket framhåller att Görtiven ovillkorligen måste skyddas eftersom den saknar sin like i landet. Med en riktig planering är det enligt verkets mening möjligt att inom området förena de starka bevarandebestämmelserna med ett ökat utnyttjande för rörligt friluftsliv. Området uppfyller väl det i 4 § naturvårdslagen angivna syftet att bevara ett större sammanhängande område av viss landskapstyp i dess naturliga tillstånd eller i väsentligen oförändrat skick. Naturvårdsverket anser därför att det bör avsättas som nationalpark.

Den av Munksjö AB ägda delen av området omfattar 320,5 ha pro-

duktiv skogsmark med ett virkesförråd om närmare 60 000 m³ sk. Inte mindre än 97 % av den produktiva arealen är be vuxen med mycket gammal skog. Inom det av domänverket förvaltade området finns ca 615 ha produktiv skogsmark med ett virkesförråd om ca 80 000 m³ sk. Av virkesförrådet ligger ca 17 000 m³ sk inom domänenreservat och är därigenom undantaget från modernt skogsbruk. Sammantaget är det enligt naturvårdsverket ett virkesförråd om ca 121 000 m³ sk som är aktuellt. Munksjö AB har preliminärt kalkylerat med ett pris mellan 100 och 150 kr. per m³ sk. Vid ett pris av 100 kr. per m³ sk blir totalvärdet ca 12,1 milj. kr. och vid ett pris av 150 kr. per m³ sk ca 18,2 milj. kr.

Remissyttrandena

Samtliga remissinstanser tillstyrker att kärnområdet av Skuleskogen avsätts till nationalpark. Svenska naturskyddsföreningen och Sveriges lantbruksuniversitet framhåller att endast mycket begränsade arealer med en någorlunda ursprunglig skogstyp finns kvar i Sverige. Det är därför mycket angeläget att av genbanks-, forsknings- och rekreativskäl spara de rester av urskogar och urskogsliknande bestånd som finns kvar och att lägga grunden för framtida urskogar genom att avstå från modernt skogsbruk i skogar som är på väg att bli urskogsliknande. Domänverket och skogsstyrelsen anser att den samlade dokumentation som finns visar att Skuleskogen är ett naturvårdsobjekt av högsta rang. Området är av sådant värde att visst bortfall av virkesråvara och sysselsättning bör kunna accepteras. Riklig förekomst av bronsåldersgravar gör dessutom skogen kulturhistoriskt intressant. Skuleskogen har enligt skogsstyrelsen goda förutsättningar att på lång sikt utvecklas mot urskog. En sådan utveckling kräver en omsorgsfull planering, där de samlade kultur- och naturvetenskapliga värdena prioriteras framför de rekreativa vilka måste hänvisas till starkt begränsade arealer. Även Sveriges lantbruksuniversitet finner det angeläget påpeka att de vetenskapligt-kulturella värdena måste ges företräde vid en avvägning mot friluftslivets intressen i de fall de strider mot varandra.

Ncb förklarar sig villigt att — under förutsättning att skäligen prisöverenskommelse kan träffas — försälja samtliga sina inom den tilltänkta nationalparken befintliga marker samt därutöver sådana marker inom Näske m. fl. byar som anses lämpliga för byte med enskilda skogsägare. Trots stora ansträngningar från lantbruksnämndens sida har enligt länsstyrelsen i Västernorrlands län stora svårigheter hittills förelegat att kunna tillmötesgå markägarnas önskemål om kompensation i form av ersättningsmark. Eftersom Ncb äger närmare 70 % av kärnområdet och övriga berörda markägare till största delen torde kunna tillgodoses med Ncb tillhörig mark utanför kärnområdet är läget nu enligt länsstyrelsen gynnsamt. Frågan om avsättande av nationalparken framstår därför

f. n. som ett renodlat ekonomiskt problem. De praktiska förutsättningarna för genomförandet kan knappast bli bättre. En skyndsam behandling av ärendet är därför enligt länsstyrelsen önskvärd.

Vad gäller *Tiveden* tillstyrker samtliga remissinstanser att ett sammanhängande område av centrala *Tiveden* får någon form av skydd. Flera remissinstanser, däribland *skogstyrelsen*, *domänverket* och *Munksjö AB* anser dock att den föreslagna arealen är alltför stor. *Munksjö AB*, vars yttrande endast avser inom Skaraborgs län belägen del av *Tiveden*, framhåller att någon form av fridlysning omfattande halva den föreslagna arealen skulle tillgodose de flesta av de uppställda önskemålen. *Domänverket* har lämnat ett eget förslag vad avser området inom Örebro län. Förslaget innebär att 140 ha mark i den södra delen av området och en smal remsa i norr lämnas utanför skyddsområdet. Arealen i Örebro län, inkl. vattenareal, skulle dock komma att uppgå till sammanlagt 1 030 ha på grund av att Ösjönäsområdet och västra stranden av *Trehörningen* skulle tas med. Det avsedda området bör enligt *skogstyrelsen* ej göras större än vad som är behövligt för att tillfredsställa naturvårdsintressena.

Svenska naturskyddsföreningen och *Sveriges lantbruksuniversitet* framhåller å andra sidan vikten av att området blir tillräckligt stort för att kunna tillgodose både de vetenskapligt-kulturella önskemålen och friluftsintrössena. Små objekt kan enligt lantbruksuniversitetet inte väntas ha samma grad av ekologisk stabilitet på grund av kanteffekter från omgivningarna. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* framhåller att de vetenskapliga värdena lätt kommer i konflikt med de rekreativa särskilt i hållmarksskogar där slitage ofta uppkommer. Den enda lösningen på detta problem är att området ges en sådan storlek att både det naturvetenskapliga intresset och besöksintresset kan tillgodoses. *Svenska naturskyddsföreningen* är av samma uppfattning och framhåller att arealen urskog i relation till annan, av människan påverkad skog, endast uppgår till 0,05 % av den totala skogsarealen söder om Dalälven. Det är mycket ovanligt att urskogar, urskogsliknande bestånd och skogar på väg att bli urskogsliknande förekommer så koncentrerat inom ett begränsat område som i *Tiveden*. Att stycka sönder området vore enligt föreningen att förstöra den "urskogsenhät" vars areal utgör mer än 10 % av landets hela urskogsbestånd söder om Dalälven.

Lantbruksstyrelsen, *länsstyrelserna i Skaraborgs och Örebro län*, *Laxå*, *Karlsborgs* och *Askersunds kommuner*, *Svenska naturskyddsföreningen* och *Sveriges lantbruksuniversitet* uttalar sig till förmån för inrättandet av en nationalpark. Området uppfyller enligt *Laxå kommun* väl det i 4 § naturvårdslagen angivna syftet att bevara ett större sammanhängande område av viss landskapstyp i dess naturliga tillstånd eller i väsentligen oförändrat skick. *Askersunds kommun* framhåller att *Görtiven* får anses utgöra kärnan i det primära rekreationsområdet. Skulle områdets

unika urskogskaraktär komma till skada genom det moderna skogsbrukets ingrepp, kan det ifrågasättas om skäl föreligger att fullfölja den av *de tre berörda kommunerna* framtagna planen för området. *Svenska naturskyddsföreningen* tillstyrker att hela det aktuella området på grund av sina kvaliteter bevaras i så ursprungligt skick som möjligt för all framtid. De växt- och djurarter som är beroende av en tämligen orörd skog har enligt föreningen trängts tillbaka i samma takt som skogarna odlats upp eller tagits i anspråk för virkesproducerande skogsbruk. Vissa djurarter är redan utdöda och ett hundratal utrotningshotade. Möjligheterna att studera en opåverkad skogs sammansättning och funktion, vilket kan ha stor betydelse bl. a. för förståelsen av moderna skogsbruksåtgärder, har minskat starkt. *Sveriges lantbruksuniversitet* förklarar att representativa skogsreservat måste avsättas om vi inte snart skall förlora värdefulla delar av fauna och flora. De nationalparker som finns är inte tillräckliga vare sig med avseende på total areal, objektens storlek eller geografiska spridning. För att vi i framtiden skall kunna bedöma effekten av nu använda eller senare införda skogsbruksmetoder fordras enligt lantbruksuniversitetet omsorgsfullt utvalda referensområden där skogsbestånd värdas så att mer eller mindre naturliga tillstånd bevaras för framtiden. Dessa referensområden bör helst bestå av större skogslandskap, innehållande olika skogliga vegetationstyper, våtmarker, berg och sjöar. Det föreligger enligt lantbruksuniversitetet f. n. ett stort behov av att skydda större arealer relativt orörd granskog, slutstadiet i den naturliga successionen på merparten av vårt lands skogsmarker.

Viss tveksamhet angående det lämpliga i att avsätta hela det skyddade området som nationalpark anförs av *skogsstyrelsen* som anser att skogsbruk bör kunna bedrivas inom vissa delar under det att särskilt attraktiva partier med säregen geologi bör lämnas helt orörda. Risken för insektsskador och skogsbränder talar även för att viss modifierad skogsskötsel bör få äga rum inom vissa områden. Även *domänverket* är kritiskt till nationalparkstanken och påpekar att hela det aktuella området ingalunda är urskogsbetonat. Inte ens de tre nu befintliga domänreservaten om sammanlagt knappt 100 ha är bevuxna enbart med urskog. Då skyddsinsatsen bör fylla två funktioner, nämligen att främja det rörliga friluftslivet och att bevara viss natur i huvudsak orörd, bör ett lämpligt stort område beläggas med mer vittgående inskränkningar och området runt detta utgöra ett restriktionsområde där skogstillgångarna tillvaratas ekonomiskt. I första hand tillstyrker domänverket bildandet av ett naturreservat. Inte minst den väntade starka ökningen av besökare talar för detta alternativ. Restriktionsområdet kan antingen ingå som en yttre zon i reservatet eller läggas helt utanför och ges formen av samrådsområde enligt 20 § naturvårdslagen. Verket vill dock inte motsätta sig att en nationalpark inrättas. Även *Laxå kommun* anser att

skyddsområdet, oavsett storleken, bör omges av en randzon utgörande ett naturvårdsområde där särskild försiktighet iakttas. *Munksjö AB* anser att Tivedens attraktionsvärde och växande betydelse som turistområde har övervärderats av såväl Tivedskommittén som samrådsgruppen. Detsamma gäller områdets betydelse från vetenskaplig synpunkt. Det är svårt att kombinera det vetenskapliga intresset med det rörliga friluftslivet som i och för sig knappast är i behov av en nationalpark. Bolaget vill emellertid inte ta ställning till frågan om naturreservat eller nationalpark.

Beträffande kostnaderna för projektet anser *lantbruksstyrelsen* att ett förvärv till uppgivna värdenivåer (100—150 kr. per m³ sk) är högre än vad som är skäligt från skogsbrukssynpunkt.

Domänverket önskar att nationalparksfrågan kopplas samman med den fortsatta existensen av Garphyttans nationalpark. Denna består av ett odlingslandskap och en skogsdel. Skogsdelen kom med mera slumpartat vid nationalparksbildandet och dess naturvärde har ifrågasatts. Om skogsdelen undantogs från Garphyttans nationalpark skulle ett betydande bidrag erhållas till kostnaderna i Tiveden. Enligt domänverket bör detta övervägas. Utredningen om Tiveden har — framhåller verket — under många år förhindrat angelägna skogsbruksåtgärder och långsiktiga naturvårdsinsatser. Det är därför mycket angeläget att beslut i frågan fattas snabbt.

Föredragandens överväganden

Modernt skogsbruk leder till att skogslandskapet fortlöpande förändras. De senaste decenniernas skogsbruk har bl. a. inneburit aktivare återväxtåtgärder efter avverkning. En allt större del av skogsmarken planteras numera i stället för att sås eller självföryngras. Därigenom skapas enhetliga kulturbestånd i stället för som tidigare blandade naturbestånd. Denna förändring är nödvändig i strävan att stärka skogsnäringen men den har samtidigt negativa effekter från naturvårds- och rekreationssynpunkt. Växt- och djurlivet utarmas. Många arter är för sin existens beroende av en mera ursprunglig och opåverkad skogsmiljö. För att inte värdefulla delar av floran och faunan i Sverige skall gå förlorade är det nödvändigt att representativa naturskogsområden innehållande olika naturtyper skyddas med särskilda åtgärder. Härtill kommer att skoglig och annan ekologisk forskning och undervisning är i stort behov av lämpliga referensområden för att kunna studera struktur och funktion hos mer opåverkade ekosystem. En sådan forskning är nödvändig för att vi skall få kunskap om de långsiktiga effekterna av olika åtgärder i skogsbruket och för att ställning skall kunna tas till nya brukningsmetoder. Den är därför i ett längre perspektiv av stort värde inte minst för skogsnäringen.

Naturskogsområden av det slag jag nu har beskrivit har också ett mycket stort värde för allmänhetens friluftsliv. Behovet av att bevara vissa sådana områden ökar eftersom en allt större del av befolkningen växer upp i tätorter utan den nära kontakt med naturen som tidigare generationer haft. Urskogsliknande områden har en speciell karaktär som påtagligt avviker från den som kännetecknar dagens kulturskogar. Naturskogsreservat har därför mycket av intresse att erbjuda från rekreationssynpunkt och bör kunna bli allt mer uppskattade utflyktsmål. I synnerhet i södra och mellersta Sverige är emellertid tillgången på sådana områden inom rimligt avstånd från tätorterna redan starkt begränsad. Det är därför angeläget att lämpliga naturskogsområden bevaras såsom rester av en naturtyp som tidigare förekom i stora delar av vårt land men som nu snabbt håller på att försvinna.

Både Tiveden och Skuleskogen består av större sammanhängande naturskogsområden med imponerande terrängformationer. De är praktiskt taget oberörda av senare tiders kulturpåverkan. Skuleskogen tillhör den del av Ångermanlands kustområde som särskilt uppmärksammats i den fysiska riksplaneringen. Den ingår i ett större primärt rekreationsområde benämnt Höga Kusten och är av riksintresse för både naturvård och friluftsliv. Skuleskogen ingår även i ett större område av intresse för kulturminnesvården. Orörda vildmarksområden, mäktiga bergsformationer, omfattande klapperstensfält, svårframkomliga raviner och lundartade bäckfåror är några naturtyper som återfinns i detta från landskapsbildsynpunkt mycket värdefulla område. Blandningen av sydliga, västliga och fjällbetonade element i florán är betecknande för området. Speciella biotoper har utbildats i de trånga dalgångarna, på bergens hällmarker, i de djupa ravinerna och på kalottbergen. Trots orördheten är Skuleskogen lätt att nå genom att väg E 4 går omedelbart väster om området.

Samtliga remissinstanser är eniga om att det i Skuleskogen bör bildas en nationalpark av ungefär den storlek som naturvårdsverket har föreslagit. Jag ansluter mig till denna uppfattning. Jag förordar därför att det märkliga bergs- och barrskogsområde med inslag av urskog som Skuleskogen utgör bevaras i ett naturligt tillstånd för framtiden genom att avsättas till nationalpark.

Vad angår Tiveden är vissa remissinstanser — i första hand skogsstyrelsen, domänverket och Munksjö AB — tveksamma både vad angår formerna för skyddet och föreslagen storlek av det skyddade området. Flertalet remissinstanser ansluter sig emellertid till naturvårdsverkets förslag att en nationalpark med en areal av omkring 1 500 ha skall bildas. Som jag tidigare anfört är centrala Tiveden ett av de få kvarvarande relativt orörda skogsområdena i södra och mellersta Sverige. Nuvarande nationalparker skyddar inget större naturskogsområde söder om Dalälven. Den föreslagna nationalparken ingår även i ett större pri-

mårt rekreationsområde och är av riksintresse för såväl naturvården som friluftslivet. Tiveden har under de senaste decennierna blivit alltmer ianspråktaget för det rörliga friluftslivet vilket visat sig genom en kraftigt ökad besöksfrekvens. Jag vill också erinra om att frågan om skyddet av centrala Tiveden behandlades av riksdagen under hösten 1978 med anledning av en motion om naturreservat eller nationalpark i Tiveden. Jordbruksutskottet uttalade därvid i sitt betänkande JoU 1978/79: 10 att utskottet — mot bakgrund av det intresse som föreligger att för framtiden i någon form bevara de skyddsvärda delarna av ifrågasvarande vildmarksområde — förutsatte att det skulle visa sig möjligt att inom en nära framtid bringa frågan till en ändamålsenlig lösning. Med hänvisning till vad jag nu har anfört förordar jag att ett barrskogsområde — delvis av urskogskaraktär och med märkliga geologiska formationer — i de centrala delarna av Tiveden avsätts till nationalpark och bevaras i ett naturligt tillstånd för framtiden.

Frågan om den föreslagna nationalparkens storlek tas upp av ett flertal remissinstanser. Jag vill med anledning härav framhålla att en förutsättning för att en nationalpark av nu avsett slag skall kunna fylla sin uppgift är att den omfattar ett tämligen stort område. Samtidigt som den fyller uppgiften att bevara svensk natur bör den erbjuda vidsträckt strövområden dit människor från alla delar av landet kan söka sig för vila och rekreation. Det kan i vissa fall vara svårt att kombinera det vetenskapliga intresset av att ett område förblir så opåverkat som möjligt med ett intensivt utnyttjande av samma område för friluftsliv. I likhet med länsstyrelsen i Skaraborgs län anser jag emellertid inte att detta behöver bli något problem i det aktuella fallet om nationalparken ges tillräcklig storlek. Härigenom kan en begränsning av allmänhetens rörelsefrihet till vissa delar av området eller till vissa leder undvikas. Med hänsyn till de synpunkter som framförts från bl. a. domänverket har jag emellertid prövat möjligheterna att något minska den föreslagna arealen utan att syftet med nationalparksbildandet äventyras. Jag har därvid ansett det möjligt att minska det område som avsätts till nationalpark med ca 120 ha jämfört med naturvårdsverkets förslag.

De remissinstanser som är kritiska mot naturvårdsverkets förslag beträffande Tiveden ifrågasätter också behovet av ett så långtgående skydd som inrättande av en nationalpark innebär. Jag vill med anledning härav framhålla att de omväxlande vegetationstyper, alla med en unik naturskogskaraktär, som är av så betydande värde för den som vistas i området och som ger en stor del av innehållet i naturupplevelsen skulle gå förlorade om ett, låt vara modifierat, skogsbruk får bedrivas inom delar av det skyddade området. Det starka vetenskapliga intresset av referensområden som jag tidigare berört skulle också äventyras därför att påverkan från omgivningarna, de s. k. kanteffekterna, skulle

riskera att bli för stora. Ett av skälen till att skydda kärnområdet av Tiveden skulle därvid falla. Områdets värde som reservat för utrotningshotade växter och djur skulle självfallet också minska om det totalskyddade området görs mindre. Som skogsstyrelsen anfört måste emellertid sådana frågor som risken för insektsskador och skogsbränder uppmärksammas. Särskilda åtgärder kan därvid visa sig nödvändiga. Jag förutsätter att berörda länsstyrelser noggrant följer utvecklingen i de till nationalparken gränsande skogsområdena och vid behov utfärdar erforderliga förordnanden med stöd av naturvårdslagen för att åstadkomma den modifiering av skogsbruket som hänsynen till nationalparken påkallar.

Ett av motiven för nationalparkernas tillkomst anser jag vara att områdenas karaktär av vildmark skall kunna upplevas av envar intresserad. För att detta skall möjliggöras bör inte några särskilda anläggningar uppföras eller kommersiell exploatering för turiständamål äga rum inom nationalparksområdena. För friluftslivet nödvändiga större anläggningar bör i stället förläggas inom de mer omfattande primära rekreativsområden som omger de föreslagna nationalparkerna. Vissa smärre anordningar som kan öka tillgängligheten till området t. ex. strövstigar och enklare rastplatser bör dock komma till stånd. Jag vill i sammanhanget också påminna om att regeringen i sina beslut för Skaraborgs, Örebro och Västernorrlands län med anledning av planeringsskedet i den fysiska riksplaneringen har angett närmare utgångspunkter avseende det fortsatta planeringsarbetet för Tiveden och Höga Kusten.

I 4 § naturvårdslagen förutsätts att staten äger den mark som skall avsättas till nationalpark. Inom de aktuella områdena ägs emellertid marken f. n. delvis av enskilda. Det är därför nödvändigt att staten förvärvar viss mark inom de berörda områdena innan slutliga beslut om att områdena skall avsättas till nationalpark kan fattas. För säkerställande av värdefulla naturområden står två anslag till naturvårdsverkets förfogande nämligen anslaget Ersättningar vid bildande av naturreservat m. m. och anslaget Markförvärv för naturvårdsändamål, m. m. I årets budgetproposition föreslås att dessa anslag höjs från f. n. sammanlagt 13 milj. kr. till sammanlagt 25 milj. kr. för nästa budgetår. Vidare har föreslagits att 8 milj. kr. anvisas på tilläggsbudget för innevarande budgetår för dessa ändamål. Riksdagen har nyligen beslutat i enlighet med dessa förslag (prop. 1978/79: 100 bil. 13, JoU 1978/79: 20, rskr 1978/79: 253 och prop. 1978/79: 101, JoU 1978/79: 17, rskr 1978/79: 166). Anslagen avseende bl. a. markförvärv för naturvårdsändamål kommer således att bli kraftigt höjda. Dessa anslag är i första hand avsedda för att bevara sådana områden som är av riksintresse för naturvård och friluftsliv, dvs. områden av det slag som det här är fråga om. Jag förutsätter därför att de markförvärv från enskilda som erfordras

för de föreslagna nationalparkerna i Skuleskogen och Tiveden skall kunna ske genom anlitande av angivna anslag.

Även om de slutliga formella besluten att bilda de nya nationalparkerna således ännu inte kan fattas, anser jag dock att frågan nu bör underställas riksdagen. Jag förordar därför att regeringen inhämtar riksdagens medgivande att till nationalpark avsätta den mark som staten äger eller förvärvar inom de angivna områdena i Skuleskogen och Tiveden. Områdenas avgränsning framgår av de till statsrådsprotokollet som *bilaga* fogade kartorna. Jag vill framhålla att det kan bli nödvändigt att vidta smärre gränsjusteringar för den händelse det inte skulle visa sig möjligt att förvärva vissa mindre områden. Det bör ankomma på regeringen att med hänsyn till vad jag nyss har anfört i detalj fastställa de slutgiltiga gränserna för de föreslagna nationalparkerna samt att i enlighet med bestämmelserna i naturvårdsförordningen (1976: 484) meddela de närmare föreskrifter som kan visa sig erforderliga för områdena. Jag avser att uppdra åt naturvårdsverket att vidta de förberedande åtgärder som fordras för att ett beslut av riksdagen om bildande av de två nya nationalparkerna skall kunna fullföljas.

I Skuleskogen äger staten f. n. endast omkring 350 ha av de totalt 2 460 ha som ingår i den föreslagna nationalparken. Ncb — som äger närmare 70 % av marken inom området — har förklarat sig villigt att sälja denna mark samt därutöver områden i närheten som vid behov kan användas för kompensation till andra markägare inom den föreslagna nationalparken. Förutsättningarna att kunna förvärva erforderlig mark synes därför f. n. vara goda. Värdet av den mark som skall köpas in har av länsstyrelsen i Västernorrlands län uppskattats till ca 10 milj. kr. Med hänsyn till att interimistiska förordnanden enligt 11 § naturvårdslagen har gällt för området sedan år 1974 är det angeläget att marken snarast förvärvas så att området kan ges ett bestående skydd.

Vad angår Tiveden äger staten redan omkring 830 ha av de totalt ca 1 380 ha som ingår i den föreslagna nationalparken. Dessa 830 ha förvaltas av domänverket. Resterande del av området — omkring 550 ha — ägs av Munksjö AB och skulle enligt de av bolaget beräknade priserna på 100—150 kr. per m² sk vara värt mellan 6 och 9 milj. kr. Jag vill i sammanhanget dock erinra om lantbruksstyrelsens uppfattning att dessa värden är för höga. Länsstyrelsen i Skaraborgs län har hösten 1977 beslutat om interimistiskt skydd enligt 11 § naturvårdslagen för den av Munksjö AB ägda marken. Under den tid sådant skydd gäller bör förutsättningar föreligga för naturvårdsverket att förvärva även denna mark.

Den mark inom den föreslagna nationalparken i Tiveden som ägs av staten och av vilken omkring 100 ha är avsatt som domänreservat, måste

betraktas som en obetydlig del av statens totala skogsmarksinnehav. Till detta kommer att den forskning om skogsbruket och dess effekter som nu möjliggörs genom skyddandet av lämpliga referensområden sannolikt kommer att bli av stort värde för skogsnäringen i framtiden. De ekonomiska konsekvenserna av att en begränsad del av statens markinnehav på detta sätt tas i anspråk för naturvårdsändamål i stället för att användas för skogsproduktion bör därför enligt min mening kunna accepteras. Tekniskt bör transaktionen ske genom fondöverföring med upp- och nedskrivning av naturvårds- resp. domänfonderna, i detta fall utan att någon särskild ersättning tillerkänns domänverket.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

i enlighet med de riktlinjer som jag har angett medge att den mark staten äger eller framdeles förvärvar inom angivna områden av Skuleskogen och Tiveden får avsättas till nationalparker.

Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga det förslag som föredraganden har lagt fram.

Särtryck ur Topografiska kartan från Statens Lantmäteriverk. Publiceringstillstånd nr 1979, LiberKartor, Stockholm.
 Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning. Statens lantmäteriverk 1979-02-19.

